

اخلاق الاهی

جلد پنجم

مباحث قوه شهویه-۴

آفات زبان (بخش دوم)

آیت الله العظمی مجتبی تهرانی

تدوین و تحریر: بهمن شریف زاده

زیر نظر: علی اکبر رشاد

فهرست اجمالی مندرجات

۲۱	دیباچه
۲۷	مقدمه
۳۱	فصل اول: اضلال
۶۳	فصل دوم: امر به منکر و نهی از معروف
۷۹	فصل سوم: غنا
۱۰۳	فصل چهارم: اهانت
۱۲۷	فصل پنجم: مدح
۱۵۱	فصل ششم: طعن (نیشر سخن)
۱۶۳	فصل هفتم: دوزبانی
۱۷۵	فصل هشتم: افشای سرّ
۱۹۵	فصل نهم: تکلف در سخن
۲۱۱	فصل دهم: شکایت
۲۳۵	فصل یازدهم: مزاح
۲۵۳	فصل دوازدهم: خنده
۲۶۷	فصل سیزدهم: گریه
۲۸۹	فصل چهاردهم: شعر
۳۱۳	کتابنامه
۳۱۵	نمایه

فهرست تفصیلی مندرجات

۲۱	دیباچه
۲۷	مقدمه
فصل اول: اضلال	
۳۱	مقدمه
۳۳	۱. تعریف اضلال
۳۳	تفاوت اضلال با اغوا
۳۴	تفاوت اضلال با ازلال
۳۵	تفاوت اضلال با امر به منکر و نهی از معروف
۳۷	۲. اقسام اضلال
۳۷	أ. اقسام اضلال به اعتبار قصد و آگاهی گمراه کننده
۳۷	۱. اضلال آگاهانه
۳۷	یک. اضلال آگاهانه با انگیزه گمراه کردن
۳۷	دو. اضلال آگاهانه بدون انگیزه گمراه کردن
۳۸	۲. اضلال نا آگاهانه
۳۸	ب. اقسام اضلال به اعتبار شمار مخاطبان
۳۸	۱. اضلال فردی (انفرادی)
۳۹	۲. اضلال جمعی (اجتماعی)
۳۹	ج. اقسام اضلال به اعتبار مسیر
۳۹	۱. اضلال در اصول
۳۹	۲. اضلال در فروع
۳۹	یک. اضلال در فروع لازم
۴۰	دو. اضلال در فروع غیر لازم
۴۰	د. اقسام اضلال به اعتبار وسیله
۴۰	۱. اضلال گفتاری
۴۰	۲. اضلال نوشتاری

۴۰	۳. اضلال رفتاری
۴۱	ه. اقسام اضلال به اعتبار روش
۴۱	۱. نفی باورها
۴۱	۲. بدعت و نوآوری
۴۳	۳. نکوهش اضلال از دید شرع و عقل
۴۹	۴. ریشه های درونی اضلال
۴۹	۱. حُب ریاست
۴۹	۲. چشم داشت
۵۰	۳. حسد
۵۱	۴. خصومت
۵۱	أ. خصومت با باورهای صحیح
۵۱	ب. خصومت با افراد
۵۲	۵. جهل
۵۳	۵. پیامدهای زشت اضلال
۵۳	۱. خشم خدا
۵۴	۲. شریک بودن در گناه گمراه شدگان
۵۵	۳. لعن فرشتگان
۵۵	۴. پذیرفته نشدن توبه
۵۷	۶. راه های درمان اضلال

فصل دوم: امر به منکر و نهی از معروف

۶۳	مقدمه
۶۵	۱. تعریف امر به منکر و نهی از معروف
۶۵	منکر
۶۵	امر به منکر
۶۵	معروف
۶۶	نهی از معروف
۶۷	۲. اقسام امر به منکر و نهی از معروف
۶۷	أ. تقسیم امر به منکر و نهی از معروف به اعتبار حکم منکر و معروف
۶۷	۱. امر به حرام
۶۷	۲. امر به مکروه
۶۷	۳. نهی از واجب
۶۸	۴. نهی از مستحب

۶۸	ب. تقسیم امر به منکر و نهی از معروف به اعتبار مخاطب
۶۸	۱. امر و نهی به فرد
۶۸	۲. امر و نهی به جمع
۶۹	۳. نکوهش امر به منکر و نهی از معروف از دید شرع و عقل
۷۲	۴. ریشه های درونی امر به منکر و نهی از معروف
۷۲	۱. متابعت از خواهش نفسانی
۷۳	۲. اشتباه در تشخیص
۷۳	۳. مجبازی
۷۳	۴. چشمداشت
۷۴	۵. پیامدهای زشت امر به معروف و نهی از معروف
۷۴	أ. شدت گرفتن بدی ها و ضعیف شدن خوبی ها
۷۴	ب. تبدیل بدی ها و خوبی ها به یکدیگر در دید جامعه
۷۶	۶. راه های درمان امر به منکر و نهی از معروف

فصل سوم: غنا

۷۹	مقدمه
۸۱	۱. تعریف غنا
۸۳	۲. اقسام غنا
۸۳	أ. اقسام غنا به اعتبار مجلس
۸۳	۱. غنای مختص به مجالس لهو و لعب
۸۳	۲. غنای غیر مختص به مجالس لهو و لعب
۸۴	ب. اقسام غنا به اعتبار جنسیت خواننده و شنونده
۸۴	۱. غنای مرد برای مرد
۸۴	۲. غنای زن برای زن
۸۴	۳. غنای زن برای مرد و برعکس
۸۴	ج. اقسام غنا به اعتبار کلام
۸۴	۱. غنای بدون کلام
۸۴	۲. غنای با کلام
۸۴	د. اقسام غنا به اعتبار نوع سخن
۸۴	۱. غنا با کلام بشری
۸۴	۲. غنا با کلام الهی
۸۴	ه. اقسام دیگر غنا به اعتبار پیشگفته
۸۴	۱. غنا با کلام ناپسند

۸۵	۲. غنا با کلام پسندیده
۸۵	و. اقسام غنا به اعتبار شنونده
۸۵	۱. غنا بی شنونده
۸۵	۲. غنا با شنونده
۸۵	ز. اقسام غنا به اعتبار نوع تاثیر
۸۵	۱. غنای شادی آفرین
۸۵	۲. غنای غم انگیز
۸۶	۳. نکوهش غنا از دید شرع
۹۱	۴. ریشه های درونی غنا
۹۱	۱. سرکشی شهوت جنسی
۹۱	۲. طلب شهرت و مال و دنیا
۹۱	۳. طلب شادی و سرور
۹۱	۴. طلب زیبایی
۹۳	۵. پیامدهای زشت غنا
۹۳	۱. زمینه سازی فحشا
۹۳	۲. نفاق
۹۴	۳. روی گردانی خدا
۹۵	۴. غفلت و قساوت قلب
۹۵	۵. اجابت نشدن دعا
۹۶	۶. تنگدستی
۹۶	۷. احتمال بلا و معصیت
۹۶	۸. کوری، لالی و کوری قیامت
۹۶	۹. دوری از رحمت خدا در قیامت
۹۷	۱۰. محرومیت از آواز بهشتی
۹۷	۱۱. عذاب خوارکننده
۹۸	۶. راه های درمان غنا
۹۸	۱. اشتغال و مداومت بر ذکر خدا
۹۸	۲. تدبیر در پیامدهای زشت غنا
۹۹	۳. اشتغال به نغمه های پسندیده

فصل چهارم: اهانت

۱۰۳	مقدمه
۱۰۵	۱. تعریف اهانت

۱۰۶	۲. اقسام اهانت
۱۰۶	أ. تقسیم اهانت از جهت ابزار
۱۰۶	۱. اهانت گفتاری (لفظی)
۱۰۶	۲. اهانت رفتاری (عملی)
۱۰۶	۳. اهانت نوشتاری
۱۰۶	ب. تقسیم اهانت از جهت اهانت شده
۱۰۶	۱. اهانت به انسان
۱۰۶	یک. اهانت به خود
۱۰۷	دو. اهانت به دیگری
۱۰۷	اهانت به فرد
۱۰۷	اهانت به جمع
۱۰۷	۲. اهانت به غیر انسان
۱۰۷	ج. جهات قابل توجه در تحقق اهانت
۱۰۷	۱. نسبی بودن
۱۰۷	۲. انتزاعی بودن
۱۰۸	۳. بررسی از دید مکتب اسلام
۱۰۹	۳. نکوهش اهانت از دید شرع و عقل
۱۱۴	حکم اهانت از دید شرع
۱۱۶	۴. ریشه های درونی اهانت
۱۱۶	۱. دشمنی
۱۱۶	۲. حسد
۱۱۶	۳. تکبر
۱۱۶	۴. طمع
۱۱۶	۵. بی ادبی
	۵. پیامدهای اهانت
۱۱۷	۱. خوار و خفیف شدن
۱۱۷	۲. دشمنی خدا
۱۱۸	۳. دشمنی مردم
۱۱۸	۴. بلا و ناگواری در دنیا
۱۲۴	۶. راه های درمان اهانت

فصل پنجم: مدح

۱۲۷	مقدمه
-----	-------

۱۲۹	۱. تعریف مدح
۱۳۰	۲. اقسام مدح
۱۳۰	أ. شخص ستایش شده (ممدوح)
۱۳۰	۱. خود ستایی
۱۳۰	۲. دیگر ستایی
۱۳۰	ب. استحقاق ستایش شده
۱۳۰	۱. ستایش لایق
۱۳۰	۲. ستایش نالایق
۱۳۰	اقسام ستایش لایق
۱۳۱	یک. ستایش کم تر از اندازه لیاقت
۱۳۱	دو. ستایش بیش تر از اندازه لیاقت
۱۳۱	سه. ستایش به اندازه لیاقت
۱۳۱	ج. انگیزه ستایش
۱۳۱	۱. ستایش برای خدا
۱۳۱	۲. ستایش برای دنیا
۱۳۱	د. شکل ستایش
۱۳۱	و. حضور ستایش شده
۱۳۱	۱. ستایش حاضر
۱۳۱	۲. ستایش غایب
۱۳۱	ه. اندازه ستایش
۱۳۱	۱. ستایش معمولی
۱۳۱	۲. چاپلوسی
۱۳۳	۳. نکوهش مدح از دید شرع و عقل
۱۳۶	حکم مدح از دید شرع
۱۳۶	موارد جواز مدح
۱۴۱	۴. ریشه های درونی مدح نکوهیده
۱۴۱	۱. طمع به دنیا (= مال و مقام)
۱۴۱	۲. ترس از جان
۱۴۱	۳. حفظ موقعیت
۱۴۱	۴. جهل
۱۴۱	۵. محبت بی جا
۱۴۳	۵. پیامدهای زشت مدح
۱۴۳	أ. پیامدهای مدح برای مدح کننده

۱۴۲	۱. دروغ‌گویی
۱۴۲	۲. نفاق و ریا
۱۴۲	۳. سلب اعتماد
۱۴۳	۴. خوار شدن
۱۴۵	ب. پیامدهای مدح برای ستایش‌شونده
۱۴۵	۱. غرور، عجب و تکبر
۱۴۵	۲. فتور و سستی
۱۴۵	۳. ریا و خودنمایی
۱۴۵	انسان و مراتب حبّ مدح
۱۴۷	۶. راه‌های درمان مدح
۱۴۷	أ. نابود کردن علت‌ها
۱۴۷	ب. یادآوری پیامدها
۱۴۸	ج. ستایش شایستگان

فصل ششم: طعن (نیش‌سخن)

۱۵۱	مقدمه
۱۵۲	۱. تعریف طعن
۱۵۳	۲. اقسام طعن
۱۵۳	۱. زخم‌زبان باعیب‌های واقعی
۱۵۳	۲. زخم‌زبان باعیب‌های پنداری
۱۵۳	۳. نکوهش طعن در شرع
۱۵۷	۴. ریشه‌های درونی طعن
۱۵۷	۱. کینه و دشمنی
۱۵۷	۲. حسد
۱۵۷	۳. عادت
۱۵۸	۵. پیامدهای طعن
۱۵۸	۱. بازگشت طعن
۱۵۸	۲. مرگ بد
۱۵۹	۳. نفرت و دشمنی خدا و دیگران
۱۵۹	۴. تنهایی
۱۵۹	۵. محروم شدن از بهشت
۱۵۹	۶. استحقاق لعن
۱۶۰	۶. راه‌های درمان بیماری طعن

۱۶۰		راه علمی درمان
۱۶۰		راه عملی درمان

فصل هفتم: دوزبانی

۱۶۳		مقدمه
۱۶۵		۱. تحریف دوزبانی
۱۶۷		۲. اقسام دوزبانی
۱۶۷		۱. دوزبانی در وصف اشخاص
۱۶۷		۲. دوزبانی در تایید باورها
۱۶۷		۳. دوزبانی در تایید رفتارها
۱۶۷		۴. دوزبانی در وعده
۱۶۸		۳. نکوهش دوزبانی از دید شرع و عقل
۱۶۹		۴. ریشه های درونی دوزبانی
۱۶۹		ریشه های زبان بدگو
۱۶۹		۱. دشمنی و کینه
۱۶۹		۲. حسد
۱۶۹		ریشه های زبان ستایش کننده
۱۶۹		۱. طمع
۱۶۹		۲. ترس
۱۷۱		۵. پیامدهای زشت دوزبانی
۱۷۱		۱. سلب اعتماد
۱۷۱		۲. تنفر
۱۷۱		۳. عذاب آخرت
۱۷۲		۶. راه های درمان دوزبانی

فصل هشتم: افشای سر

۱۷۵		مقدمه
۱۷۷		۱. تعریف افشای سر
۱۷۹		تشخیص سر
۱۷۹		۲. اقسام افشای سر
۱۷۹		أ. اقسام افشا به اعتبار نوع راز
۱۷۹		۱. افشای عیب ها و کاستی ها
۱۸۰		۲. افشای نیکی ها

۱۷۹	ب. اقسام افشا به اعتبار افراد
۱۷۹	۱. افشای سرّ خود
۱۷۹	۲. افشای سرّ دیگری
۱۷۹	ج. اقسام افشا به اعتبار تعداد افراد
۱۷۹	۱. افشای سرّ افراد
۱۷۹	۲. افشای سرّ امت مسلمان
۱۸۱	۳. نکوهش افشای سرّ در شرع
۱۸۴	حکم افشای سرّ
۱۸۴	موارد جواز افشای سرّ
۱۸۴	۱. ظلم و ستم
۱۸۴	۲. نصیحت مستشیر
۱۸۴	۳. رفع یا دفع منکر
۱۸۴	۴. گواهی دادن نزد قاضی
۱۸۶	۴. ریشه های درونی افشای سرّ
۱۸۶	۱. ریشه های غیبت
۱۸۶	۲. چشمداشت
۱۸۷	۵. پیامدهای زشت افشای سرّ
۱۸۷	۱. سلب اعتماد
۱۸۷	۲. نفرت و دشمنی
۱۸۷	۳. خواری و حقارت
۱۸۸	۴. عذاب آسیب های احتمالی
۱۸۹	۵. بار سنگین گناه فاش شده
۱۹۰	۶. اسارت
۱۹۰	۷. اندوه
۱۹۲	۶. راه های درمان افشای سرّ

فصل نهم: تکلف در سخن

۱۹۵	مقدمه
۱۹۷	۱. تعریف تکلف در سخن
۱۹۹	۲. اقسام تکلف در سخن
۱۹۹	۱. فصاحت بی مورد
۱۹۹	۲. فصاحت بیش از اندازه
۱۹۹	۳. تکلف در کلمه

۴	تکلف در لحن	۱۹۹
۳	نکوهش تکلف در سخن از دید شرع	۲۰۰
۴	ریشه‌های درونی تکلف در سخن	۲۰۲
۱	خودنمایی	۲۰۲
۲	چشمداشت	۲۰۲
۳	تکبر	۲۰۲
۴	عادت	۲۰۲
۵	معرفی	۲۰۳
۶	ارتقای فرهنگ	۲۰۳
۵	پیامدهای زشت تکلف در سخن	۲۰۵
۱	نفرت، دشمنی و دوری از اولیای خدا	۲۰۵
۲	اتلاف نیرو	۲۰۵
۳	دور ساختن دعا از اجابت	۲۰۵
۶	راه‌های درمان تکلف در سخن	۲۰۷

فصل دهم: شکایت

	مقدمه	۲۱۱
۱	تعریف شکایت	۲۱۲
	تفاوت شکایت با عرض حال	۲۱۲
۲	انقسام شکایت	۲۱۴
أ	تقسیم شکایت به اعتبار انتساب امر ناملازم به دیگری	۲۱۴
۱	شکایت، با انتساب ناگواری به دیگری	۲۱۴
۲	شکایت، بدون انتساب ناگواری به دیگری	۲۱۴
ب	تقسیم شکایت به اعتبار کسی که از او شکایت می‌شود	۲۱۵
۱	شکایت از صاحب شعور	۲۱۵
۲	شکایت از فاقد شعور	۲۱۵
ج	تقسیم شکایت به اعتبار چیزی که درباره‌اش شکایت می‌شود	۲۱۶
۱	شکایت از ناگواری‌های مادی	۲۱۶
۲	شکایت از ناگواری‌های معنوی	۲۱۶
	تقسیم دیگر به اعتبار پیشگفته	۲۱۶
۱	شکایت از ناگواری‌های طبیعی	۲۱۶
۲	شکایت از ناگواری‌های غیر طبیعی	۲۱۶
	تقسیمی دیگر به اعتبار پیشگفته	۲۱۶

۲۱۷	۱. شکایت از ناگواری های خود
۲۱۷	۲. شکایت از ناگواری های دیگران
۲۱۷	د. تقسیم شکایت به اعتبار کسی که شکایت به پیشگاه او عرضه می شود.
۲۱۷	۱. شکایت به پیشگاه خدا
۲۱۷	۲. شکایت به پیشگاه هم نوع
۲۱۷	یک شکایت به پیشگاه مؤمن
۲۱۷	دو. شکایت به پیشگاه بی ایمان
۲۱۷	ه. تقسیم شکایت به اعتبار مراتب آن
۲۱۷	۱. شکایت در دل
۲۱۸	۲. شکایت بازبان
۲۱۸	و. تقسیم شکایت به اعتبار هدف از آن
۲۱۸	۱. شکایت برای رفع ناملایمات
۲۱۸	۲. شکایت برای مجازات پدید آورنده ناملایمات
۲۱۸	۳. شکایت برای جبران خسارت
۲۱۸	۴. شکایت برای تخلیه روحی
۲۱۹	۳. نکوهش شکایت از دید شرع
۲۲۷	۴. ریشه های درونی شکایت نکوهیده
۲۲۷	۱. خشم
۲۲۷	۲. دشمنی
۲۲۷	۳. حسد
۲۲۸	۴. جهل
۲۲۹	۵. پیامدهای زشت شکایت نکوهیده
۲۲۹	۱. خواری و سبکی
۲۲۹	۲. نابودی رفتارهای نیک
۲۳۰	۳. خشم خدا
۲۳۱	۶. راه های درمان شکایت نکوهیده

فصل یازدهم: مزاح (شوخی)

۲۳۵	مقدمه
۲۳۷	۱. تعریف مزاح
۲۳۸	۲. اقسام مزاح
۲۳۸	أ. تقسیم مزاح از جهت انگیزه و هدف
۲۳۸	۱. هدف حق

۲۳۸	یک. جرات دادن به مخاطب، برای پرسش یا بیان مطلب
۲۳۹	دو. زدودن اندوه
۲۴۰	سه. سرعت و کیفیت آموزش
۲۴۰	چهار. رفع خستگی و کسالت
۲۴۰	پنج. یادآوری
۲۴۰	۲. هدف باطل
۲۴۰	یک. طمع مال و مقام
۲۴۰	دو. کینه و دشمنی
۲۴۰	سه. لهو و لعب
۲۴۰	ب. چگونگی عبارت‌ها و کلمات در مزاح
۲۴۰	۱. مزاح با عبارت‌های ناشایست
۲۴۰	۲. مزاح با عبارت‌های شایسته
۲۴۰	ج. چگونگی لحن شخص در مزاح
۲۴۲	۳. نکوهش و ستایش مزاح از دید شرع
۲۴۳	أ- نکوهش مزاح
۲۴۴	ب. ستایش مزاح
۲۴۴	نکات قابل توجه در مزاح ستوده
۲۴۴	۱. سن مخاطب مزاح
۲۴۴	۲. شخصیت مخاطب مزاح
۲۴۴	۳. زمان و مکان مزاح
۲۴۵	۴. اندازه مزاح
۲۴۶	۴. ریشه‌های درونی مزاح نکوهیده
۲۴۶	۱. طمع مال و مقام
۲۴۶	۲. کینه
۲۴۶	۳. لهو و لعب
۲۴۷	۵. پیامدهای زشت مزاح
۲۴۷	۱- نابودی آبرو
۲۴۷	۲- نابودی ایمان
۲۴۷	۳- کاهش وقار
۲۴۷	۴- کاهش جوانمردی
۲۴۷	۵- دشمنی و کینه
۲۴۸	۶- کاهش نیروی خرد
۲۴۸	۷- کاهش ارزش انسانی

۲۴۹		۸. از دست دادن فرصت‌ها
۲۵۰		۶. راه‌های درمان مزاح

فصل دوازدهم: خنده

۲۵۳		مقدمه
۲۵۴		۱. تعریف خنده
۲۵۵		۲. اقسام خنده
۲۵۵		أ. اقسام خنده از جهت شکل و صورت
۲۵۵		۱. خنده بی صدا (تبسم)
۲۵۵		۲. خنده با صدا
۲۵۵		یک. خنده عادی
۲۵۵		دو. قهقهه
۲۵۵		ب. اقسام خنده از جهت موضوع
۲۵۵		۱. خنده برای موضوعی که خنده‌دار نیست
۲۵۵		۲. خنده برای موضوع خنده‌دار
۲۵۵		ج. اقسام خنده از جهت انگیزه
۲۵۵		۱. خنده با انگیزه درست
۲۵۵		۲. خنده با انگیزه نادرست
۲۵۶		۳. نکوهش و ستایش خنده از دید شرع
۲۵۶		أ. نکوهش خنده در روایات
۲۵۷		ب. ستایش خنده در روایات
۲۵۸		نکات قابل توجه در خنده
۲۵۸		۱. حرمت و آبروی شخص
۲۵۸		۲. زمان و مکان خنده
۲۶۰		۴. ریشه‌های درونی خنده نکوهیده
۲۶۱		۵. پیامدهای زشت خنده نکوهیده
۲۶۱		أ. پیامدهای اجتماعی خنده
۲۶۲		ب. پیامدهای روانی خنده
۲۶۲		ج. پیامدهای معنوی خنده
۲۶۴		۶. راه‌های درمان خنده نکوهیده

فصل سیزدهم: گریه

۲۶۷		مقدمه
۲۶۸		۱. تعریف گریه

۲۶۹	۲. اقسام گریه
۲۶۹	أ. اقسام گریه از جهت چیزی که بر آن می‌گریند
۲۶۹	۱. گریه بر کاستی‌های مادی
۲۶۹	۲. گریه بر کاستی‌های معنوی
۲۶۹	۳. گریه از ترس مجازات دنیایی
۲۶۹	۴. گریه از ترس مجازات آخرت
۲۶۹	۵. گریه از دوری و هجران محبوب
۲۷۰	۶. گریه بر ستم‌دیدگان
۲۷۰	۷. گریه بر ناتوانان، محرومان و گرفتاران
۲۷۰	۸. گریه شوق
۲۷۰	۹. گریه برای گرفتن حاجت
۲۷۱	ب. اقسام گریه از جهت شکل و صورت
۲۷۱	۱. گریه عادی و آرام
۲۷۱	۲. گریه بلند یا جَزَع و فَزَع
۲۷۲	۳. نکوهش و ستایش گریه از دید شرع
۲۸۱	۴. ریشه‌های درونی گریه
۲۸۲	۵. پیامدهای زشت و زیبای گریه
۲۸۲	أ. پیامد زشت گریه نکوهیده
۲۸۲	۱. خواری و کوچکی
۲۸۳	۲. بطلان نماز
۲۸۳	ب. پیامدهای زیبای گریه ستوده
۲۸۳	۱. روشنایی دل
۲۸۴	۲. نگهداری از بازگشت به گناه
۲۸۴	۳. کلید رحمت
۲۸۴	۴. آمرزش گناهان
۲۸۶	۶. راه‌های درمان گریه نکوهیده

فصل چهاردهم: شعر

۲۸۹	مقدمه
۲۹۱	۱. تعریف شعر
۲۹۱	أ. سخن در بردارنده خیال
۲۹۱	ب. سخن موزون، باقافیه و آهنگین
۲۹۳	۲. اقسام شعر

۲۹۳	۱. سخن در بردارنده خیال
۲۹۳	۱. سخن در بردارنده خیال‌های زیبا
۲۹۴	۲. سخن در بردارنده خیال‌های زشت
۲۹۵	ب. سخن موزون، با قافیه و آهنگین
۲۹۵	۱. شعر حاوی خیال
۲۹۵	۲. شعر عاری از خیال
۲۹۶	۳. نکوهش و ستایش شعر از دید شرع
۲۹۶	أ. نکوهش شعر
۲۹۸	ب. ستایش شعر
۳۰۶	۴. ریشه‌های درونی شعر نکوهیده
۳۰۶	۱. چشمداشت
۳۰۶	۲. سرگرمی
۳۰۶	۳. دشمنی و کینه
۳۰۶	۴. حسد
۳۰۸	۵. پیامدهای زشت شعر نکوهیده
۳۰۸	۱. زمینه‌سازی گناه
۳۰۸	۲. گمراهی
۳۰۹	۳. تقویت ستم‌گدن و گناه‌کاران
۳۰۹	۴. دشمنی و کینه
۳۱۰	۶. راه‌های درمان شعر نکوهیده
۳۱۳	کتابنامه
۳۱۵	نمایه

مقدمه سرپرست تحقیق

مَحْمُودُ بِهِمُ الْعِلْمُ عَلَي حَقِيقَةِ الْبَصِيرَةِ، وَ بَاشِرُوا رُوحَ الْيَقِينِ. وَ اسْتَغْنُوا مَا اسْتَفْزَوْهُ الْمُتَرْفُونَ.
وَ اُنْبِسُوا بِمَا اسْتَوْخَشَ مِنْهُ الْجَاهِلُونَ. وَ صَحِّبُوا الدُّنْيَا بِإِدَانِ أَرْوَاحِهَا مُغْلَقَةً بِالْمَحَلِّ
الْأَعْلَى...

وجود فرهمند و فرازمند استاد فرزانه ما، فقیه عارف، حجة الحق، آیت الله معظم مجتبی تهرانی -
دام ظلّه - همچون کوهسارانی است که بر دامنه های نشاط انگیز و طراوت خیر آن، چشمه ساران رلالی
جاری است که شریعت انبواء دل های تشنه فقه و شریعت و آبشخور خیل جان های شیفته و شائق
اخلاق و سلوک است.

سال هاست که کرسی درس های فقه و اصول استاد، رکن رکن سطوح عالی حوزه علمیّه تهران و
مجمع فضلالی مجدد و مستعد ام القرای انقلاب اسلامی است. هر صبحدم، طلاب جان تشنه در محضر
درس استاد، حاضر و سیراب از آن خارج می شوند.

از دیرباز، محفل اشراقی درس های اخلاق و عرفان معظم له، کانون تجمع طیف طالب طهارت و
معرفت است:

وَ جَعَلْنَاهُ لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ^۱

سال هاست که هزاران جوان از سرچشمه صافی تعلیمات شرقانی استاد، سیراب و سرشار می شوند
و بوته انفاس قدسی و مواظب بالغه او، نفس های مستعد و قلب های معد را می گذارد و جان ها و
دل های گداخته را تزکیه می سازد:

۱. نهج البلاغه: تصحیح صبحی صالح: کلمه ۱۲۷، ص ۴۹۷.

۲. انعام: ۱۲۴.

سامان می‌یابد، از این روی ساختار کلی فضیلت‌ها و رذیلت‌ها در هر مبحث، فی‌الجمله به شرح زیر صورت می‌بندد:

۷-۱. بررسی کلیات، شامل:

- تعریف و مفهوم‌شناسی لغوی و اصطلاحی؛

- مقایسه مفهوم مورد بحث با واژه‌ها و مفاهیم مقابل؛

- ستایش‌ها و نکوهش‌ها درباره مبحث؛

- نسبت‌ها و ترابط هر فضیلت و رذیلت با فضیلت‌ها و رذیلت‌های دیگر.

۷-۱-۲. بررسی اقسام، انواع و مراتب، شامل همه تقسیماتی که بر موضوع بحث، به اعتبارات و ملاک‌های مختلف عارض می‌شود.

۷-۳. بررسی مبانی، مناشی، زمینه‌ها و ریشه‌ها.

۷-۴. بررسی علایم، آثار و پیامدها.

۷-۵. بررسی راه‌های دستیابی به فضیلت‌ها و درمان رذیلت‌ها.

۷-۶. پاسخ‌گویی به شبهه‌ها و اشکال‌ها.

۸. عنوان‌گذاری: عنوان‌های اصلی، فرعی و جزئی مطلب، برحسب موارد برای مطالب در قالب بخش، فصل، و حروف ابجد و اعداد ریاضی تعیین می‌شود.

۹. تشریح، تعلیق و تذیل: مبهم‌بودن برخی مطالب برای برخی از مخاطبان که از پیچیدگی مباحث علمی نشئت می‌گیرد، شرح و بسط آنها را لازم و ضرور می‌نماید، از این‌رو در چنین مواقعی، گاه در متن و گاه در پاورقی به شرح و بسط، تعلیق و تذیل مطلب پرداخته می‌شود.

۱۰. تلطیف و تطبیق: از آنجاکه مباحث اخلاقی برای اثرگذاری تدارک می‌شوند، تلاش بر آن است که از رهگذر افزودن حکایت‌هایی از سیره معصومان علیهم‌السلام و اشعار اخلاقی، بر جاذبه و لطافت مباحث افزوده شود؛ البته حکایت‌های سیروی، خود پشتوانه مباحث طرح‌شده قلمداد می‌شوند که نوعاً خود استاد نیز به مناسبت به ذکر حکایت‌هایی از حضرات معصومین علیهم‌السلام مبادرت می‌ورزند.

۱۱. ترمیم و تکمیل مطالب: گاه برخی از مباحث ناقص است و به افزودن فصل و بخشی نیاز دارد که با استفاده از منابع اصیل و معتبر و مطابق سبک استاد و در ححد ضرورت به ترمیم و تکمیل آنها اقدام می‌شود.

۱۱-۱. برای مباحث اخلاقی به منابع دست اول استناد می‌شود؛ از قبیل: *جامع السعادات*،

المحجة البيضاء، احياء علوم الدين - تهذيب الاخلاق و تطهير الاعراق، اخلاق ناصري و مجموعة ورام، و... برای مباحث دیگر به کتب تاریخی، تفسیری و روایی معتبر از شیعه و اهل سنت استناد می‌شود.

۱۱-۲. در ارجاع‌دهی و فهرست‌نگاری منابع، از شیوه رایج در پژوهشگاه پیروی می‌شود.

۱۲. ویرایش ادبی: پس از طی مراحل بالا، اثر به ویراستار ادبی سپرده می‌شود.

۱۳. نمایه‌پردازی: برای تسهیل دستیابی به مطالب مندرج در مجموعه، با اصطیاد مفاهیم مختلف

فصول هر جلد، نمایه‌سازی مضمونی صورت می‌گیرد.

۱۴. ویراستاری علمی: اثر در اختیار فرد صاحب صلاحیت علمی و ادبی قرار می‌گیرد تا

ویراستاری محتوایی و فنی نهایی بر آن اعمال شود.

۱۵. پس از سپری‌شدن مراحل چهارده‌گانه فوق، مجلدات تدوین‌یافته، برای نهایی‌شدن، در چهار

مرحله، به شرح زیر مورد واری و مذاقه قرار می‌گیرد:

الف) بازخوانی اجمالی مدیر گروه اخلاق پژوهشگاه:

ب) بازبینی نهایی سرپرست تحقیق:

ج) ارزیابی ارزیابان گروه:

د) نظردهی و تصویب در شورای علمی گروه اخلاق.

در آغاز کار، بنا بر تفصیل و تکمیل‌گسترده‌تر مباحث بود؛ پیش‌بینی می‌شد شمار مجلدات از سی

فراتر برود، اما اکنون بناست مجموعه از بیست جلد تجاوز نکند؛ از آنجاکه استاد در سیر القای

درس‌ها به‌طور عمده از جامع‌السعادات میرزای نراقی پیروی فرموده است، ساختار مباحث و ترتیب

مجلدات به‌شرح زیر خواهد بود:

بخش یکم: مباحث فلسفه اخلاق و مبحث خرد.

بخش دوم: مباحث قوه شهویه، که چهار جلد را تشکیل خواهد داد؛ البته در این بخش، برخلاف

مؤلف جامع‌السعادات، که مباحث قوه غضبیه را مقدم داشته است، براساس این نظر استاد که «قوه

شهویه زودتر فعال می‌شود»، مباحث قوه شهویه را مقدم داشته‌ایم.

بخش سوم: مباحث غضب، که شامل دو جلد خواهد شد.

بخش چهارم: آثار مشترک قوای سه‌گانه نفس، که برده جلد بالغ خواهد شد.

مباحث سلسله اخلاق الاهی که تاکنون چهار جلد آن منتشر شده است، در نهایت به‌صورت زیر

عرضه خواهد گشت:

جلد اول: شامل درآمدی بر اخلاق و مباحث خرد.

جلد دوم: شامل مباحث قوه شهویه ۱ (شهوت طلبی، دقتیاطی، جاه طلبی و...)

جلد سوم: مباحث قوه شهویه ۲ (زهد، غنا، قناعت، سخاوت، خیانت و...)

جلد چهارم: مباحث قوه شهویه ۳ (آفات زبان ۱) چاپ شده.

جلد پنجم: مباحث قوه شهویه ۴ (آفات زبان ۲) چاپ شده.

جلد ششم: مباحث قوه غضبیه ۱ (شجاعت، تهور، حلم، خشم، مدارا، حسن خلق و...)

جلد هفتم: مباحث قوه غضبیه ۲ (تواضع، تکبر، غرور، عجب، عصبيت و...)

جلد هشتم: آثار مشترک قوای سه گانه نفس ۱ (گناه، توبه و تقوا)

جلد نهم: آثار مشترک قوای سه گانه نفس ۲ (آزمایش الاهی)

جلد دهم: آثار مشترک قوای سه گانه نفس ۳ (صبر و شکر)

جلد یازدهم: آثار مشترک قوای سه گانه نفس ۴ (ذکر، غفلت، نیت و اراده)

جلد دوازدهم: آثار مشترک قوای سه گانه نفس ۵ (اخلاص، ریا، صدق، نفاق، خوف و رجا)

جلد سیزدهم: آثار مشترک قوای سه گانه نفس ۶ (محبت، توکل، رضا، تسلیم، انس و شوق)

جلد چهاردهم: آثار مشترک قوای سه گانه نفس ۷ (اصول و موانع پیوندها)

جلد پانزدهم: آثار مشترک قوای سه گانه نفس ۸ (اخلاق معاشرت)

جلد شانزدهم: آثار مشترک قوای سه گانه نفس ۹ (پیوند با اهل ایمان) چاپ شده.

جلد هفدهم: آثار مشترک قوای سه گانه نفس ۱۰ (پیوند با معصومان) چاپ شده.

حکایت سلسله مباحث سیر و سلوک دیگر است که باید در مقدمه خاص سلسله گفته آید و

اینجا به اشارت برگزار می کنیم:

بر اصحاب ذوق و ارباب معرفت روشن است که عرفا در عدد و ترتیب منازل سلوک متفق القول

نیستند: برخی یک، برخی دیگر دو، و بعضی از آنها سه، میرخی دیگر هفت و بعضی نیز هفتاد، کسانی

هم یکصد منزل برشمرده اند، و بعضی تا هزار و حتی هشتاد هزار نیز ادعا و تعبیر کرده اند:

این راه را نهایت صورت کجا توان بست کش صد هزار منزل بیش است در بدایت

غالباً این راه را از «بِقِطْه» آغاز و به «وحدت» منتهی کرده اند. بی گمان بسیاری از نظرها با هم قابل

جمع اند؛ هر چند راه های سلوک و وصال به شماره آفریدگان است، که:

الطَّرُقُ إِلَى اللَّهِ بِعَدَدِ أَنْصَاسِ الْخَلَائِقِ^۱

استاد در بیان منازل السالکین، نخست از اوصاف الاشراف، اثر گران سنگ خواجه طوسی - رضوان الله علیه - پیروی کردند. خواجه، منازل سلوک را در سی و یک منزل خلاصه کرده است که از «ایمان» آغاز و با «توحید» پایان می پذیرد؛ اما بعدها بر تکمیل مباحث به رویۀ منازل السائرین خواجه عبد الله انصاری بنا نهادند، از این رو سلسله مباحث سیر و سلوک - بشرط التوفیق - براساس یکصد منزل، تکمیل، تدوین و ارائه خواهد شد و طبعاً سیر عنوان های مجموعه به ترتیب زیر خواهد بود:

۱. یقظه؛ ۲. توبه؛ ۳. محاسبه؛ ۴. انابه؛ ۵. تفکر؛ ۶. تذکر؛ ۷. اعتصام؛ ۸. فرار؛ ۹. ریاضت؛ ۱۰. سماع؛ ۱۱. حزن؛ ۱۲. خوف؛ ۱۳. اشتفاق؛ ۱۴. خشوع؛ ۱۵. اخبات؛ ۱۶. زهد؛ ۱۷. ورع؛ ۱۸. بتل؛ ۱۹. رجاء؛ ۲۰. رغبت؛ ۲۱. رعایت؛ ۲۲. مراقبت؛ ۲۳. حرمت؛ ۲۴. اخلاص؛ ۲۵. تهذیب؛ ۲۶. استقامت؛ ۲۷. توکل؛ ۲۸. تفویض؛ ۲۹. ثقه؛ ۳۰. تسلیم؛ ۳۱. صبر؛ ۳۲. رضا؛ ۳۳. شکر؛ ۳۴. حياء؛ ۳۵. صدق؛ ۳۶. ایثار؛ ۳۷. خلق؛ ۳۸. تواضع؛ ۳۹. فتوت؛ ۴۰. انبساط؛ ۴۱. قصد؛ ۴۲. عزم؛ ۴۳. اراده؛ ۴۴. ادب؛ ۴۵. یقین؛ ۴۶. انس؛ ۴۷. ذکر؛ ۴۸. فقر؛ ۴۹. غنا؛ ۵۰. مقام مراد؛ ۵۱. احسان؛ ۵۲. علم؛ ۵۳. حکمت؛ ۵۴. بصیرت؛ ۵۵. فراست؛ ۵۶. تعظیم؛ ۵۷. الهام؛ ۵۸. سکینه؛ ۵۹. طمأنینه؛ ۶۰. همت؛ ۶۱. محبت؛ ۶۲. غیرت؛ ۶۳. شوق؛ ۶۴. قلق؛ ۶۵. عطش؛ ۶۶. وجد؛ ۶۷. دهشت؛ ۶۸. هیمنان؛ ۶۹. برق؛ ۷۰. ذوق؛ ۷۱. لحظ؛ ۷۲. وقت؛ ۷۳. صفا؛ ۷۴. سرور؛ ۷۵. سر؛ ۷۶. نفس؛ ۷۷. غربت؛ ۷۸. غرق؛ ۷۹. غیبت؛ ۸۰. تمکن؛ ۸۱. مکاشفه؛ ۸۲. مشاهده؛ ۸۳. معاینه؛ ۸۴. حیات؛ ۸۵. قبض؛ ۸۶. بسط؛ ۸۷. سکر؛ ۸۸. صحو؛ ۸۹. اتصال؛ ۹۰. انفصال؛ ۹۱. معرفت؛ ۹۲. فنا؛ ۹۳. بقاء؛ ۹۴. تحقیق؛ ۹۵. تلبیس؛ ۹۶. وجود؛ ۹۷. تجرید؛ ۹۸. تفرید؛ ۹۹. جمع؛ ۱۰۰. توحید.

سرپرستی تحقیق و نظارت کلی بر فرایند تدوین را این بی بضاعت شخصاً بر عهده دارم و اجرای مراحل مختلف را افراد و عناصر متعددی صورت می بخشند، لهذا بر حقیر فرض است که از یکان یکان همکارانم به ویژه مدیر دانشور گروه اخلاق پژوهشگاه، جناب حجت الاسلام حسین زاده که مدیر مباشر این طرح قلمداد می شوند، و فاضل ارجمند جناب حجت الاسلام جباران که اکنون عهده دار نهایی سازی مجلدات اند، و الحق در تکمیل و پردازش نهایی مجموعه سهم تعیین کننده دارند. و جناب حجت الاسلام شریف زاده که تدوین و تحریر مجلدات ۴، ۵، ۱۶ و ۱۷ را بر عهده داشتند؛^۱

۱. منسوب به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله؛ علم الیقین؛ ج ۱ - ص ۱۴.

۲. و سایر فضلاء ارجمندی که با تدوین یک مجلد یا جزئی از یک مجلد در این طرح شرکت کرده اند.

همچنین از اعضای شورای علمی گروه اخلاق که به ارزیابی و بررسی عالمانه فصل به فصل و جلد به جلد مجموعه اهتمام درخور نموده‌اند، از صمیم جان و از سر صدق سپاسگزاری کنم؛ از اخوان الصفا نیز که حاصل تلاش دست‌اندرکاران بسامان‌سازی این مجموعه را ملاحظه خواهند کرد، فروتنانه تقاضا می‌کنم از هرگونه تذکار برای اصلاح و تکمیل این اسفار انیق دریغ نفرمایند.

علی‌اکبر رشاد